

**Wyzwania i wyznania
Od Andrzeja Trzebińskiego
do Sławomira Mrożka**

Barbara Gutkowska

**Wyzwania i wyznania
Od Andrzeja Trzebińskiego
do Sławomira Mrożka**

Uniwersytet Śląski

WW

OFICyna WYDAWNICZA

Katowice 2013

Redaktor serii: Historia Literatury Polskiej
Marek Piechota

Recenzent: Andrzej Zieniewicz

Publikacja sfinansowana ze środków Uniwersytetu Śląskiego

© 2013 by Uniwersytet Śląski w Katowicach
Wszelkie prawa zastrzeżone

Wydanie I

Publikacja będzie dostępna – po wyczerpaniu nakładu – w wersji internetowej:
Śląska Biblioteka Cyfrowa
www.sbc.org.pl

Spis treści

Wprowadzenie.....	7
Testament „Sztuki i Narodu” Proza Andrzeja Trzebińskiego.....	11
Czesława Straszewicza apologia przypadku <i>O Turystach z bocianich gniazd</i>	28
Otwarty spór. <i>Korespondencja</i> Zbigniewa Herberta z Czesławem Miłoszem (1958–1990).....	50
<i>Z lektur i przemyśleń mój obraz świata i losu odsuwa mnie od krzątany. O Niby-dzienniku ostatnim 1981–1987</i> Zygmunta Mycielskiego.....	63
<i>...cieszy mnie odzyskana więź słowa z rzeczywistością</i> Autobiografizm w twórczości Edwarda Balcerzana.....	81
<i>Próbuję coś zrozumieć z siebie.</i> Wyzwania Sławomira Mrożka.....	96
Sumowanie doświadczeń. Autobiografizm w twórczości Sławomira Mrożka.....	119
Rozrachunki Sławomira Mrożka.....	145
Bibliografia.....	175
Nota bibliograficzna.....	183
Indeks nazwisk.....	184
Summary.....	189

Wprowadzenie

Słowa, literatura, nieznośne wymysły intelektu,
które nie mogą przekroczyć granic tego,
co słyszał, widział, doświadczył.
Z. Mycielski¹

„Co nie jest biografią – nie jest w ogóle. Co sobie przypisuje ponadbiograficzne, ponadkonkretnie indywidualne znaczenia, jest właściwie mniej rzeczywiste”² – pisał na początku XX wieku Stanisław Brzozowski, wymagając od pisarza i literatury mocnego zakotwiczenia w świecie współczesnym, w estetycznych i etycznych wartościach, odkrywania głębszego znaczenia ludzkiej egzystencji i tworzenia nowych form artystycznego wyrazu. Jako pierwszy w naszej literaturze dokonał problematyzacji „aktorstwa w pisaniu”, czyli sytuacji, w której na oczach czytelnika wyłania się twórcze „ja”, projekt autorskiej tożsamości, będący osobistą odpowiedzią na wyzwania, jakie stawia przed artystą i zbiorowością rzeczywistość. Stworzył tym samym model nowoczesnego pisarza, komunikującego publiczności literackiej wolę kulturowej zmiany, innowacji, przekształcania społecznej mentalności. Rozpoczynając w polskiej literaturze grę wzajemnego przenikania się fikcji, autentyku i autoprezentacji, połączył ją z nacechowaną etycznie diagnozą kryzysu szeroko pojętej współczesności³.

Grę atrakcyjną i ważną dla kolejnych pokoleń pisarzy, którzy zakwestionowali pogląd o autonomii literatury i uznali, że są w równej mierze eksploratorami własnej pamięci, wrażliwości, wyobraźni, umysłu, sumienia, jak uczestnikami i świadkami czasów rzucających w ich kierunku wyzwanie. Podejmując je, potwierdzili współzależność kultury, historii i polityki, literatury i życiowego konkretnego, a autobiografizm wpłynął potężnym nurtem do dwudziestowiecznej literatury⁴. Za sprawą wy-

¹ Z. MYCIELSKI: *Niby-dziennik ostatni 1981–1987*. Warszawa 2012, s. 109.

² S. BRZOZOWSKI: *Pamiętnik*. Fragmentami listów autora i objaśnieniami uzupełnił O. ORTWIN. Kraków–Wrocław 1985, s. 142.

³ Zob. B. GUTKOWSKA: „Aktorstwo w pisaniu”. *Na początku był... „Pamiętnik” Stanisława Brzozowskiego*. W: EADEM: *Odczytywanie śladów. W kręgu dwudziestowiecznego autobiografizmu*. Katowice 2005, s. 18–46.

⁴ Na temat autobiografizmu w polskiej literaturze XX wieku zob. m.in.: M. CZERMIŃSKA:

zwania rzuconego przez „historię spuszczoną z łańcucha” i jej polityczne skutki, mające udział w formowaniu poszczególnych biografii, w świat literatury wkroczyło osobiste doświadczenie wraz z kategoriami rzeczywistości oraz prawdy i otworzyło ten szczególny świat „intymności zewnętrznej”, o którym tak pisał Georges Gusdorf: „Wspomniane wypadki nie zdarzyły się wyłącznie poza nami. Znaczenie ich pochodzi stąd, że są one również naszymi wydarzeniami, wydarzeniami tej czy innej, jaśniej uwidocznionej strony naszej świadomości. Odkryliśmy się przez te wydarzenia. Przedstawiają one nasz wizerunek, jakiś sens naszego bytu, do którego możemy się odwołać, aby sądzić samych siebie”⁵. Odpowiedzi na pytanie o własną tożsamość zależą od sposobu podjęcia interpretacji konstytuujących ją historycznych wydarzeń, a wówczas stają się jednocześnie samookreśleniem, koncepcją życia, odczuciem istnienia, zapisem świadomości i publicznym opowiedzeniem się po stronie wyznawanych wartości – jak i świadectwem historycznego czasu. Omawiana tutaj twórczość Andrzeja Trzebińskiego i Czesława Straszewicza, listy Zbigniewa Herberta do Czesława Miłosza, niby-dziennik Zygmunta Mycielskiego, proza Edwarda Balcerzana, twórczość i epistolografia Sławomira Mrożka są przykładami poruszania się tych autorów po płynnej granicy, na której biografia przeistacza się w literaturę, a literatura kształtuje biografię, ogarniając wspólnie rozległe obszary tradycji, kultury, historii, polityki, intertekstualnych nawiązań. Autorzy ci – mówiąc o sobie, ale nie tylko do siebie – rzucają z kolei wyzwanie czytelnikom⁶, co jest konsekwencją ich decyzji o współuczestnictwie w działaniu się współczesnej rzeczywistości i wyjściu poza krąg czysto literackich odniesień.

Autobiograficzny trójkąt. Świadectwo, wyznanie i wyzwanie. Kraków 2000 oraz „Punkt widzenia” jako kategoria antropologiczna i narracyjna w prozie niefikcjonalnej. „Teksty Drugie” 2003, nr 2/3; A. ZIENIEWICZ: *Obecność autora. Style rzeczywistości w sylwii współczesnej.* Warszawa 2001 oraz *Pakty i fikcje. Autobiografizm po końcu wielkich narracji (szkice).* Warszawa 2011; J. CIEPLIŃSKA: *Montaż i rytuał, czyli o autokreacjach pisarskich.* Kraków 2003; J. MADEJSKI: *Deformacje biografii.* Szczecin 2004; A. GALANT: *Prywatne, publiczne, autobiograficzne. O dziennikach i esejach Jana Lechonia, Zofii Nałkowskiej, Marii Kuncewiczowej i Jerzego Stempowskiego.* Warszawa 2010; P. RODAK: *Między zapisem a literaturą. Dziennik polskiego pisarza w XX wieku.* Warszawa 2011.

⁵ G. GUSDORF: *Memoire et personne.* T. 1: *La memoire concrete.* Paris 1950, s. 251–252. Cyt. za R. LUBAS-BARTOSZYŃSKA: *Wprowadzenie do problematyki intymności jako kategorii poznawczej w literaturze.* „Ruch Literacki” 1984, z. 1–2, s. 22–23. Zob. też M. CZERMIŃSKA: *Sprawy publiczne w pismach intymnych.* W: *Literatura i władza.* Red. B. WOJNOWSKA. Warszawa 1996.

⁶ Łączą w swych wypowiedziach – w różnych proporcjach – wszystkie trzy wierzchołki trójkąta autobiograficznego, opisanego przez Małgorzatę Czermińską. Zob. M. CZERMIŃSKA: *Autobiograficzny trójkąt...*

„Każde pokolenie literackie i każda szkoła literacka tworzą wzorcowe modele biografii twórczej, odpowiadające zbiorowym upodobaniom, aspiracjom, obsesjom” – pisał Andrzej Kijowski⁷. Zajmujący mnie pisarze nie należą do jednego pokolenia: Miłosz, Straszewicz i Mycielski to pokolenie 1910, Trzebiński i Herbert – pokolenie wojenne, Mrożek i Balcerzan – pokolenie „Współczesności”, ale w miarę upływu czasu widać, że dzielące ich pokoleniowe różnice ulegają zatarciu, a coraz wyraźniej zaznacza się ich formacyjna wspólnota intelektualna. Obecna jest – po pierwsze – w języku, zakorzenionym w tradycji i przejrzystym systemie wartości. Po drugie – łączy ich pokrewne porażenie przez historię, wspólne doznanie tragedii II wojny światowej. Najmłodszy z nich – Sławomir Mrożek i Edward Balcerzan – piszą po latach o swoim pokoleniu jako pokoleniu „dzieci wojny”⁸, ponieważ także dla nich była zasadniczym momentem życia i wpłynęła na ukształtowanie ich świadomości. Jednocześnie – po trzecie – przy wszelkich światopoglądowych różnicach łączy wszystkich inteligencki etos formowania nowoczesnego sposobu myślenia Polaków o świecie, za który bierze się odpowiedzialność, a zasadniczym tematem ich wypowiedzi jest problem polskiej tożsamości, oznaczający kontynuację polskich rozrachunków inteligenckich i narodowych⁹.

Niewątpliwie doświadczenie wojny i okupacji było „punktem zerowym naszej współczesności”, ponieważ miało – jak pisze Paweł Rodak: „[...] decydujący wpływ na kształt kultury polskiej XX wieku. [...] Zatem najbliższa nam, fundamentalna problematyka kulturalna zaczyna się wraz z wojną i okupacją. [...] to doświadczenia kulturowe, które określają w istotny sposób literaturę i kulturę powojenną. W wymiarze kulturowym wojna ustanawia naprawdę nowy kształt polskiego doświadczenia. W »ustanowieniu« tym pierwszorzędne miejsce należy się tekstom pokolenia wojennego”¹⁰. Dlatego zaczynam od Andrzeja Trzebińskiego, który – doznawszy chaosu, okrucieństwa i bezradności – próbował wyzwolić się od determinizmu historii, ustalając

⁷ A. KIJOWSKI: *Systematyka chimera*. W: IDEM: *Granice literatury. Wybór szkiców krytycznych i historycznych*. T. 1. Zebrał, oprac. i wstępem poprzedził T. BUREK. Warszawa 1991, s. 177.

⁸ Zob. S. MROŻEK: *Dzieci wojny*. W: IDEM: *Male listy*. Warszawa 2000; E. BALCERZAN: *Ideologie artystyczne – sformułowane w wystąpieniach programowych poetów i krytyków*. W: IDEM: *Poezja polska w latach 1939–1965. Cz. 2. Ideologie artystyczne*. Warszawa 1988, s. 99.

⁹ Zob. na temat etosu polskiego inteligenta m. in. B. CYWIŃSKI: *Rodowody niepokornych*. Warszawa 2010; A. MENCWEL: *Przedwiośnie czy potop. Studium postaw polskich w XX wieku*. Warszawa 1997.

¹⁰ P. RODAK: *Wizje kultury pokolenia wojennego*. Wrocław 2000, s. 328–329.

hierarchię wartości i łącząc w swej sztuce jednostkowe doświadczenia z etyczną i duchową wspólnotą. Z kolei Czesław Straszewicz na emigracji szukał Logosu – na przekór kwestionującemu ludzki rozum wojennemu i stalinowskiemu zamętowi. Natomiast twórczość i listy Zbigniew Herberta do Czesława Miłosza wprowadzają w ostry, wciąż aktualny, ideowy spór o wartości etyczne i estetyczne sztuki oraz ocenę wojennej przeszłości. Niby-dziennikowe zapisy Zygmunta Mycielskiego są – z jednej strony – jego kroniką pracy twórczej u schyłku Peerele, a z drugiej – katastroficznym, historiozoficznym wywodem, współbrzmiającym z krytyką masowej i zglobalizowanej kultury, której przeciwstawił sztukę otwierającą się na porządek metafizyczny. Podobnie Edward Balcerzan i Sławomir Mrożek – pamiętając wojnę, dostawszy nadto lekcję komunizmu i widząc jałowość ponowoczesności – dążą do porządku formy, równowagi, jasnych zasad, związku literatury z empirią, sprawdzalności sztuki w rzeczywistości¹¹. Wszyscy zaś odwołują się do indywidualnego doświadczenia historii, ideologii, zastanej kultury, potraktowanych jako wyzwanie do namysłu nad kształtem własnego losu, tożsamości i sztuki. Ich wypowiedzi, osadzone w strukturze kulturowego doświadczenia wspólnoty, często dystansują się od funkcjonujących w niej i dominujących wzorów; akcentując odrębność, rejestrują artystyczne konwencje, polityczne i historyczne wydarzenia, społeczne mechanizmy i postawy. W efekcie otrzymujemy szeroką panoramę autoryzowanej historii¹², sprywatyzowanej opowieści o dwudziestowiecznej Polsce, Europie i świecie od II wojny światowej po zglobalizowaną współczesność.

¹¹ Autobiografizm Sławomira Mrożka – „dziecka wojny”, które osiągnęło swój pierwszy sukces w Polsce Ludowej i zdecydowało się emigrować, by po 33 latach powrócić na lat kilka i znowu wyjechać – zajmuje najwięcej miejsca, ponieważ obejmuje całość polskich dwudziestowiecznych doświadczeń. Miejsca, którego i tak mało, zważywszy na sukcesywne wydania kolejnych tomów jego dzienników i listów.

¹² Zob. na temat literatury autobiograficznej jako autoryzowania historii A. ZIENIEWICZ: „Proza historyczna”, *doświadczenie i pamięć*. W: IDEM: *Pakty i fikcje...*, s. 9–37.

Nota bibliograficzna

Niektóre teksty były wcześniej drukowane, lecz w obecnej wersji uległy zmianom i rozszerzeniom. Oto wykaz pierwodruków:

Czesława Straszewicza *apologia przypadku*. O „Turystach z bocianich gniazd”. W: *Presja i ekspresja. Zjazd szczeciński i socrealizm*. Red. D. DĄBROWSKA, P. MICHAŁOWSKI. Szczecin 2002.

„... cieszy mnie odzyskana więź słowa z rzeczywistością”. *Autobiografizm w twórczości Edwarda Balcerzana*. „Litteraria Copernicana” 2010, nr 1.

„Próbuję coś zrozumieć z siebie”. O listach Sławomira Mrożka do Jana Błońskiego. W: *Literatura i Ja. Postacie autobiografizmu w literaturze polskiej XX i XXI wieku*. Red. B. GUTKOWSKA, J. GAŁUSZKA. Katowice 2007.

„Pół stulecia już mija, jak jestem przeciw”. *Współczesność według Sławomira Mrożka*. W: *Inna literatura? Dwudziestolecie 1989–2009*. T. 1. Red. A. ANDRES, J. PASTERSKI. Rzeszów 2010.

„Ten potwór nie tylko mnie zniewolił, ale zafascynował”. *Rozrachunek Sławomira Mrożka z historią (najnowszą)*. W: *Literatura i różne historie. Szkice o literaturze XX i XXI wieku*. Red. B. GUTKOWSKA i A. NĘCKA. Katowice 2011.

„Bywają jednak sprawy polityczne, które nie są wyłącznie sprawami politycznymi”. *Sławomir Mroźek i polityka*. W: *Polityka historyczna w literaturze polskiej*. Red. K. STĘPNIK, M. PIECHOTA. Lublin 2011.

Indeks nazwisk

A
Adamiak Marcin 153, 155, 177
Adamski Jerzy 12, 177
Adorno Theodor W. 108, 170, 177
Ajgi Gennadij 89–91
Aleksander II 14
Alvarez Al 53, 59, 177
Andres Zbigniew 183
Andrzejewski Jerzy 18, 75, 103, 129
Axer Erwin 107, 138, 163, 176

B
Bach Jan Sebastian 75
Balbus Stanisław 82
Balcerzan Edward 8–10, 81–95, 117, 175
Barańczak Stanisław 39, 52, 177
Bartelski Lesław 12
Bartoszyński Kazimierz 39, 177
Baudrillard Jean 75
Bauman Zygmunt 108, 160, 169, 177
Beaujour Michael 80, 90, 98, 177
Beckett Thomas 78, 113
Bereś Stanisław 12
Berger Peter L. 80, 177
Bergson Henri 74
Bielecki Marian 112, 177
Bielik-Robson Agata 122, 181
Bieńkowska Ewa 99
Bieńkowski Zbigniew 13, 177
Birkenmajer Józef 28, 177
Błoński Jan 96–119, 122, 125, 133, 135, 137, 146, 155, 159, 162, 163, 168, 176, 177
Bobkowski Andrzej 99
Bojarski Waclaw 11–13, 17, 26, 27, 177
Bolecki Włodzimierz 85, 98, 181
Borowski Andrzej 141, 147, 176
Borowski Tadeusz 27, 45, 50, 177
Brandys Kazimierz 103
Broniewski Władysław 19
Brzozowski Stanisław 7, 15–17, 21, 23, 25, 55, 76, 86, 110, 169, 177

Brzozowski Tadeusz 23, 128
Bujnicki Tadeusz 117, 180
Burek Tomasz 9, 122, 179

C
Caillois Roger 139
Carpenter J. i B. 60
Carroll David 153, 155, 177
Cervantes Miguel 75
Chączyńska Zofia 106, 178
Chełstowski Bogdan 23, 88, 122, 181
Chmielewski Adam 122, 180
Chwin Stefan 52, 177
Cieplińska Joanna 8, 178
Cioran Emil 32, 106, 143, 178
Cybulski Zbigniew 131
Cywiński Bohdan 9, 178
Czajkowska Magdalena 60, 175
Czapliński Przemysław 75, 168, 173, 178
Czapski Józef 30, 31, 34, 178
Czechowicz Józef 19
Czermińska Małgorzata 7, 8, 64, 70, 98, 178

D
Danilewicz-Zielińska Maria 34, 178
Dąbrowska Danuta 183
Dąbrowska Maria 63
Dąbrowski Tadeusz 82
De Gaulle Charles 59
De Man Paul 98
Domasławski Artur 155, 178
Dostojewski Fiodor 78
Dziewulska Małgorzata 99
Dziuban Zuzanna 167, 169, 178

E
Eco Umberto 162
Eisenstein Sergiusz 134
Elzenberg Henryk 56, 58, 70, 76, 178

F
Falicka Krystyna 80, 90, 98, 177
Fallaci Oriana 150

- Fedewicz Maria B. 98, 180
 Feliksiak Elżbieta 97, 181
 Fijałkowski Tomasz 50, 175
 Fik Marta 155, 178
 Fiut Aleksander 24, 52, 55, 178
 Franaszek Andrzej 53, 177
 Frank Hans 12
 Fukuyama Yoshihiro Francis 75
- G**
 Gadacz Tadeusz 122, 181
 Gadamer Hans 108
 Gajcy Tadeusz 12–14, 19, 26, 50
 Galant Arleta 8, 178
 Gallagher Shaun 167
 Gałczyński Konstanty 79
 Gałuszka Jacek 183
 Gasset José Ortega 109
 Gawin Dariusz 156
 Gelberg Andrzej 60
 Giddens Anthony 26, 75, 88, 100, 122, 160, 172, 173, 178
 Giedroyc Jerzy 29, 31–34, 60, 67, 96, 99, 136, 178
 Głowala Wojciech 86, 96, 179
 Głowiński Michał 44, 178
 Goebbels Joseph 12
 Gombrowicz Witold 19, 21, 29, 31–34, 59, 60, 99, 106, 111–114, 143, 144, 178
 Gorbaczow Michaił 65
 Gorczyńska Renata 32, 34, 178
 Gosk Hanna 30–32, 144, 179, 180
 Grajewski Wincenty 84, 90, 180
 Gronczewski Andrzej 26, 179
 Grotowski Jerzy 102
 Gusdorf George 8
 Gutkowska Barbara 7, 63, 65, 179, 183
- H**
 Habura Miłosz 75, 178
 Handke Ryszard 25, 179
 Heidegger Martin 108, 170
 Heissenbüttel Helmut 39
 Herbert Zbigniew 8–10, 50–62, 78, 79, 175
 Herbertowa Katarzyna 51, 61, 175
- Herdegen Leszek 128
 Herling-Grudziński Gustaw 34, 70, 129, 136
 Hertz Paweł 60
 Hertz Zygmunt 61
 Hłasko Marek 103
 Hulewicz Witolda 12
- I**
 Ionesco Eugene 113
 Irzykowski Karol 21, 86, 96, 179
 Iwaszkiewicz Jarosław 69, 79
- J**
 Janicka Elżbieta 12, 18, 21, 179
 Janion Maria 21, 179
 Jan Paweł II 65
 Jarocki Jerzy 154
 Jaroński Zbigniew 36
 Jarzębski Jerzy 106, 125, 178, 179
 Jasieński Brunon 79, 85
 Jasionowicz Stanisław 91, 179
 Jaspers Carl 112
 Jastrzębski Zdzisław 12, 16, 22, 176, 177, 179
 Jaworski Stanisław 84, 90, 180
 Jay Martin 93, 167, 179
 Jedlicki Jerzy 73
 Jeleński Konstatnty 136
 Jeżewski Krzysztof 106, 178
- K**
 Kalembe Magdalena 82, 182
 Kalicki Rajmund 106, 178
 Kalkowski Jan 128
 Kania Ireneusz 106, 178
 Karpiński Wojciech 52, 179
 Kayser Wolfgang 25, 179
 Kądziała Paweł 50, 175
 Kędzior Jan 123, 125
 Kędzior Zofia 123, 124
 Kijowski Andrzej 9, 122, 179
 Kisiel Marian 14, 63, 179
 Kisielewski Stefan 69, 71, 79, 128, 179
 Kissinger Henry 133
 Klekot Ewa 172, 178
 Klimowicz Magdalena 75, 178
 Kłosiński Krzysztof 167, 179

- Kobiela Bogusław 131
 Koenig Jerzy 168
 Konwicky Tadeusz 103
 Kopczyński Onufry Bronisław 12, 13
 Kopiński Aleksander 15, 180
 Kordys Jan 93, 94, 180
 Kosowska Ewa 98, 180
 Kott Jan 47
 Kowalczyk Andrzej 31, 144, 178, 180
 Kowalska Małgorzata 23, 88, 122, 160, 180, 181
 Krzemieniowa Krystyna 170, 177
 Krzemień-Ojak Sław 170, 177
 Kwiatkowski Tadeusz 128
- L**abuda Aleksander Wit 84, 90, 180
 Lam Andrzej 96, 179
 Lämmert Eberhard 39
 Legierski Michał 144, 180
 Lejeune Philippe 84, 90, 98, 180
 Lem Stanisław 107, 163
 Leś Mariusz 97, 181
 Libera Antoni 120
 Lichniak Zygmunt 35, 180
 Ligęza Wojciech 82, 117, 180, 182
 Lilla Mark 74, 180
 Lubas-Bartoszyńska Regina 8, 84, 90, 98, 180
 Lundeen Katlyn 163
 Lurker Manfred 42, 180
 Lyotard Jean François 75, 153, 154, 160, 180
- Ł**ebkowska Anna 163, 180
 Łoziński Paweł 142
 Łukasiewicz Jacek 50, 175
- M**achejek Władysław 135
 MacIntyre Alesdair 122, 180
 Mackiewicz Józef 34
 Mackiewicz Paweł 82
 Madejski Jerzy 8, 85, 180
 Mann Tomasz 103
 Marczak Stanisław 12
 Markiewicz Henryk 16, 55, 177
- Markiewicz Zygmunt 34
 Markowski Michał Paweł 162
 Marks Karol 170
 Martuszevska Anna 39
 Marx Jan 12
 Marzec Jan (zob. W. Bojarski)
 Matejko Jan 68
 Mencil Wojciech 12
 Mencwel Andrzej 9, 180
 Michałowski Piotr 82, 180, 183
 Michnik Adam 34, 68, 71, 180
 Miciński Bolesław 33, 34, 180
 Mickiewicz Adam 15, 67, 68, 72
 Mieroszewski Jerzy 99
 Migasiński Jacek 160, 180
 Mikos Jarosław 74, 180
 Miłosz Czesław 8–10, 15, 18, 19, 21, 24, 33, 34, 47, 50–62, 75, 77–79, 99, 111, 113, 114, 148, 168, 175, 180
 Mizerkiewicz Tomasz 83, 179, 181, 182
 Mochnacki Maurycy 15–17, 23, 177, 180
 Mortkowicz-Olczakowa Hanna 128
 Mrozek Antoni 124, 126
 Mrozek Sławomir 8–10, 49, 96–175
 Mroźkowie Susana i Sławomir 141, 142
 Mycielska-Golik Zofia 63
 Mycielski Zygmunt 7–10, 63–80, 176
- N**ajsztub Piotr 117
 Nałkowska Zofia 63, 178
 Narutowicz Gabriel 66
 Nasiłowska Anna 11, 180
 Nęcka Agnieszka 183
 Nietzsche Fryderyk 15, 170
 Norwid Cyprian Kamil 14, 15, 17, 79, 177
 Nowak Tadeusz 128
 Nycz Ryszard 85, 98, 108, 167, 169, 177–179, 181, 182
 Nyczek Tadeusz 96, 122, 145, 146, 155, 164, 175, 176, 181

- O**rtwin Ostap 7, 86, 177
Otwinowski Stefan 128
- P**ankowski Marian 34
Pasterski Janusz 183
Pawlikowska-Jasnorzewska Maria 79
Piasecki Bolesław 21, 29, 32
Piechota Magdalena 183
Piero della Francesca 57
Piłsudski Józef 66, 67, 69, 78
Pomian Krzysztof 60, 178
Pomorska Joanna 39
Popiełuszko Jerzy 65
Poppek Anna 60
Prussak Maria 138, 176
Przerwa-Tetmajer Kazimierz 48
Przyboś Julian 19
Putrament Jerzy 104, 105
- R**ejniak-Majewska Agnieszka 93, 167, 179
Rembaliński Jan 29
Rembowski J. A. (zob. Rutkowski Krzysztof)
Ricoeur Paul 23, 88, 122, 181
Rodak Paweł 8, 9, 11, 12, 15, 17, 25, 67, 70, 176, 181
Rosner Katarzyna 122, 181
Rostworowski Karol Hubert 78
Rousseau Jan Jakub 65, 73
Rudziński Roman 112
Rutkowski Krzysztof 35, 181
Rybicka Elżbieta 98, 100, 181
Rygielska Małgorzata 92
Rymkiewicz Aleksander 50
- S**ambor Michał 34, 181
Siedlecka Joanna 54, 181
Sienkiewicz Henryk 39, 68
Simmel George 108
Skalmowski Wojciech 96, 141, 147, 152, 156, 157, 163, 176
Skarga Barbara 112, 181
Skwarczyńska Stefania 97, 101, 181
Słomczyński Maciej 128
Słowacki Juliusz 15, 78, 79
Smólski Jan 128
Smulski Jerzy 95, 181
Sołtan Tadeusz 12, 16, 181
Spengler Oswald 74
Staff Leopold 50
Stala Krzysztof 43
Stankowska Anna 83, 179, 181, 182
Stelmaszczyk Barbara 108, 182
Stephan Halina 154, 181
Sterna-Wachowiak Sergiusz 91, 181
Stępień Marian 39
Stępnik Krzysztof 183
Stęszewski Barbara i Jan 63
Straszewicz Czesław 8–10, 28–49, 176
Stroiński Zdzisław 12–14, 179
Sugiera Małgorzata 147, 148, 181
Szczepański Jan Józef 133
Szczypka Józef 16, 182
Szekspir Wiliam 75, 78
Szonert Ewa 47
Szulżycka Anna 26, 88, 100, 122, 173, 178
Szyborska Wisława 128
- Ś**więch Jerzy 12, 88, 181
- T**abor Maciej 55, 61
Tanalska Anna 108, 177
Tarn Adam 138, 163, 176
Taylor Charles 122, 181
Terlecki Tymon 34, 178, 180, 181
Toepliz Krzysztof Teodor 107
Tokarska-Bakir Joanna 169
Tomasik Wojciech 36, 46, 77, 83, 181, 182
Tomaszkiewicz Jerzy 13, 181
Topornicki Karol 19
Toruńczyk Barbara 61
Tramer Maciej 63, 179
Trzebiński Andrzej 8, 9, 11–26, 75, 176
Trznadel Jacek 61
Turowicz Jerzy 50, 54, 175
Tuwim Julian 15, 19

- U**licka Danuta 85, 153, 155, 177, 182
Uniłowski Zbigniew 21
Urbanowski Maciej 12, 176, 182
- V**attimo Gianni 108, 182
- W**aldorff Jerzy 31, 176
Walentynowicz Anna 66
Walis Mieczysław 117
Wałęsa Lech 71, 146, 147, 154, 155, 178
Wańkowicz Melchior 99
Warszawski Józef 21
Wążyk Adam 49
Wejs-Milewska Violetta 28, 31, 182
Weloński Pius 72
Werner Andrzej 45, 177
Winkler Kazimierz 12
Winnicka Ewa 87, 182
Witkiewicz Stanisław Ignacy 12, 19, 74, 77, 109, 113, 174, 177
Wittgenstein Ludwig 79
Wittlin Józef 99, 106, 139, 140, 182
Włodek Adam 128
- Wojnakowski Ryszard 42, 180
Wojtyła Karol 66
Wyspiański Stanisław 127
- Z**agórski Jerzy 12, 50
Zaleski Marek 60
Zalewski Jerzy 60
Załuski Zbigniew 107
Zamkow Lidia 128
Zaremba Marcin 107
Zawieyski Jerzy 50, 56, 175
Zbyszewski Waclaw Alfred 34, 182
Zdziechowski Marian 74
Zegadłowicz Emil 79
Zeidler-Janiszewska Anna 108, 167, 178, 179, 182
Zielińska Maryla 99
Zieliński Jan 106, 140, 182
Zieniewicz Andrzej 8, 10, 66, 92, 182
- Ż**akowski Jacek 97
Żiżek Sławoj 39
Żyro Tomasz 75, 178

Challenges & Confessions

From Andrzej Trzebiński to Sławomir Mrożek

Summary

The book describes autobiographical works in which, before the reader's eyes, appears a creative "I", a projection of author's identity constituting a personal response of the particular writers to the challenges thrown down to them and to the community by the reality: by historical time, occupation and emigration, the nation and the political regime, by the Polish matter and the social status of literature. Thus, the book reconstructs the model of a modern artist who communicates to the literary public his will of making the cultural change, innovating, rebuilding the social mentality; who – by commencing the game of mutual permeating of fiction, authentic relation and auto presentation – combines it with ethically charged diagnosis of crisis of the widely conceived contemporaneity.

The book focuses on texts written by the representatives of a few generations: Andrzej Trzebiński, Zbigniew Herbert, Czesław Straszewicz, Czesław Miłosz, Zygmunt Mycielski, Edward Balcerzan & Sławomir Mrożek. All these works are an example of balancing by the authors near the borderline where biography converts itself into literature and literature shapes the biography, enclosing vast areas of tradition, culture, history, politics and intertextual relations. On the autobiographical level it can be seen that the generational differences among them become less distinctive and the intellectual fellowship grows to be more consolidated into the intellectual ethos, forming the modern way of thinking by the Polish and taking the responsibility for their way of perceiving the reality. Polish identity becomes the main issue, so it is a continuation of Polish intellectual and national reevaluation. All these writers refer to an individual experience of history, ideology and culture seen as a challenge to reconsider one's own destiny, identity and art. Therefore, in the book one can find a vast panorama of an authorised history: personalised stories about the 20th century history of Poland and Europe, from the Second World War to the globalised present day.

Redaktor
Wacław Walasek

Korektor
Olga Nowak

Projektant okładki
Zenon Dyrszka

Redakcja techniczna, skład i łamanie
KST Artis

Copyright © 2013 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISBN 978-83-60743-74-4

Wydawca
Oficyna Wydawnicza Wacław Walasek
ul. Mieszka I 15, 40-877 Katowice

Wydanie I. Ark. druk. 11,9. Ark. wyd. 10,0.
Przekazano do łamania w maju 2013 r.
Podpisano do druku w czerwcu 2013 r.
Papier offset. 80 g/m²
Nakład: 120 + 50. Cena 24 zł + VAT

Druk: STUDIO NOA